

Шляхамі Першай сусветнай

«ПА АБЕДЗВЕ ЛІНІ ФРОНТУ»

Дзяржаўны музей Першай сусветнай вайны будзе створаны ў Вілейцы

100-годдзе з дня пачатку Першай сусветнай вайны — гэта, натуральна, дата не юбілейная, а трагічная. Аднак знамя падзеі, якія адбыліся ў тая часы, варта прыгадаць, каб аддаць даніну памяці тым, хто загінуў і не быў ушанаваны, каб гэта старонка гісторыі нашай зямлі больш не была ў цені. Менавіта таму быў створаны арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў, прысвечаных пачатку Першай сусветнай вайны, на чале з намеснікам прэм'ер-міністра Беларусі Анатолем Тозікам. Калекцыянер і грамадскі дзеяч Уладзімір ЛІХАДЗЕДАЎ, які прымаў удзел у пасяджэнні аркамітэта, расказаў карэспандэнту «Звязды», якім чынам плануецца ўзгадаць падзеі трагічнай і слаўнай.

— **Адзіны ў Беларусі музей Першай сусветнай вайны дагэту існаваў толькі ў вёсцы Заброддзе Вілейскага раёна, і тое на грамадскіх пачатках...**

— Так, ён быў створаны мастаком Барысам Цітовічам і яго аднадумцамі. Аднак я звярнуўся да старшыні Мінскага аблвыканкама Сямёна Шапіры, намесніка прэм'ер-міністра Анатоля Тозіка, і ім было вырашана, што дзяржаўны музей Першай сусветнай вайны будзе створаны на базе Вілейскага краязнаўчага музея. Туды абсалютна бясплатна перададзены ўсю экспазіцыю з Заброддзі — цяпер яна знаходзіцца ў музей-капліцы, аднак усё сабраное там не змяшчаецца. Капліца, верагодна, пачне выконваць сваю непасрэдную функцыю, у ёй застаецца толькі частка калекцыі, прысвечаная духоўным асобам, якія мужна змагаліся, лячылі людзей у тым няпростыя часы. Акрамя таго, музей у Заброддзі набудзе каштоўнасць як гісторыка-ландшафтна-рэшткі лазарэта і могілкі салдат рускай імператарскай арміі, якія знаходзіліся непадалёк, у лесе.

— **Якія экспанаты асабліва вам падаюцца найбольш цікавымі?**

— Гэта зброя, якая выкарыстоўвалася падчас газавых атак, сродкі аховы органаў дыхання ад уздзеяння шкодных рэчываў. Таксама медыцынскае абсталяванне, якое выкарыстоўвалася не толькі для лячэння, але і для дыягнастыкі. Гэта прадметы ўзбраення, побыту, якія адлюстроўваюць змаганне і мірнае жыццё абодвух варагуемых бакоў.

— **У самай Вілейцы ці плануецца праводзіць якія-небудзь работы?**

— На вілейскіх гарадскіх могілках пахавана 300 салдат, якія загінулі падчас Першай сусветнай. Адшукаць іх імёны, уста-

навіць надмагільныя знакі не так проста, бо над імі цяпер знаходзіцца пласт здахаваанай. Нягледзячы на гэта, 250 імёнаў салдат ужо высветлены. Як помнік гэтым воінам на ўваходзе на могілкі будзе пабудавана брама-капліца, на якой напішут іх імёны. Ужо заліты фундамент, аднак сродкі на пабудову яшчэ збіраюцца. Таксама будзе закладзена алея трох воінаў: вайны з Напалеонам, Першай сусветнай і Вялікай Айчыннай вайнаў.

99% маіх паштовак, якія адлюстроўваюць беларускую гісторыю, набыты за мяжой, многія з іх захаваліся ў адзіным экзэмпляры.

— **Ці плануецца запрашаць міжнародную супольнасць для ўшанавання падзей нашай агульнай гісторыі?**

— У кастрычніку будзе праведзена міжнародная навуковая канферэнцыя пад назвай «Першая сусветная вайна ў гістарычных лёсах Еўропы». Яе арганізоўваюць Міністэрства інфармацыі, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі і Беларусі дзяржаўны ўніверсітэт. Прыедуць удзельнікі больш чым з 10 краін — усяго каля 150 чалавек. Яны будуць мець магчымасць не толькі абмеркаваць і даць сваю ацэнку тым падзеям, але і наведваць памятных месцаў у Вілейскім, Смаргонскім і Мядзельскім раёнах.

— **Якія найбольш значныя ваенныя дзеянні, на вашу думку, варта прыгадаць?**

— Свялянскі праруў 1915 года — гэта нямецкая наступальная аперацыя, калі ўдалося захапіць Вілейку, разбурыць Смаргонь. Аднак вялікага плёну гэта не

прывнесла, праз пэўны час германцы былі зноў адкінуты назад. У 1916 годзе адбыліся дзве значныя наступальныя аперацыі рускай імператарскай арміі — Нарачанская і Баранавіцкая. Яны былі распачаты нашым камандаваннем, каб падтрымаць Заходні фронт, на якім вяліся жорсткія боі, і адцягнуць на сябе частку сіл ворага. Да важных падзей на нашай тэрыторыі адносяцца таксама размяшчэнне Стаўкі вярхоўнага галоўнакамандуючага спачатку пад Баранавічамі, а потым і ў Магілёве, таксама падпісанне Брэст-Літоўскага мірнага дагавора. Памятныя месцы, на якіх адбыліся ўсе гэтыя падзеі, так ці іначэй захаваўся, таму ў бліжэйшыя гады яны не застаюцца без увагі.

— **Некалькі гадоў таму ў вас выйшла кніга пад назвай «Беларусь праз аб'екты нямецкага салдата. 1915—1918»...**

— Раней мы ведалі пра падзеі Першай сусветнай вайны толькі з пункту гледжання рускай арміі. Аднак цяпер, дзякуючы старым паштоўкам і фотаздымкам, якія мне ўдалося сабраць, мы можам глядзець на усё таксама вачыма нямецкага салдата. Да таго ж рускія вайскоўцы менш фатаграфавалі, а немцы рабілі здымкі пастаянна. Калі лічыць, што кожны дзень яны апрацоўвалі сваім ролікам, сябрам па адной паштоўцы, то атрымаецца вялікая колькасць. Быў у гэтым і элемент прапаганды: яны фатаграфавалі заваяваныя тэрыторыі, разбураныя стратэгічныя аб'екты, пісалі пра гэта на радзіму. Часта па іх паштоўках можна вывучаць побыт беларусаў, глядзець, як жыла вёска, простыя людзі. Асобны, пакуль не даследаваны пласт інфармацыі змяшчае адваротны бок паштовак, на якім, нягледзячы на цензуру таго часу, можна прачытаць шмат таго, што пральце святло на многія падзеі... Частку паштовак гэтага часу я планую

перадаць у новы музей Першай сусветнай вайны ў Вілейцы. Дарчы, цяпер рыхтую новае выданне, рабочая назва якога «Беларусь. Імгненні Першай сусветнай. Па абедзве лініі фронту».

— **Як вы збіраеце сваю калекцыю?**

— Магу сказаць, што 99% паштовак, якія адлюстроўваюць беларускую гісторыю, набыты за мяжой, многія з іх захаваліся ў адзіным экзэмпляры. Аднак цяпер фотаздымкаў часоў Першай сусветнай вайны трапляецца ўсё менш: большасць ужо «асела», трапіла да пэўных калекцыянераў. Старая паштоўка для мяне — гэта надзвычай каштоўнае сведчанне гісторыі. Бо да яе нікога непавага дадаць ці прыдумаць — з візуальнай выявай не паспрачаешся. Таму яе можна лічыць найбольш аб'ектыўнай крыніцай гістарычнай інфармацыі. Тут не ўдасца падмануць або выказаць уласнае меркаванне, якое не адпавядае ісціне, — усё можна убачыць на свае вочы.

— **Ці можна сказаць, што Першая сусветная вайна істотна адрознівалася ад Вялікай Айчыннай вайны?**

Немцы знішчылі Смаргонь дзён за 10, зрабілі «мёртвым» горадам — гэта адзін з нешматлікіх такіх жудасных выпадкаў у гісторыі.

— Так, адбылося некалькі значных баёў, пра якія мы ўжо казалі, аднак у 1915 годзе лінія фронту замацавалася на нашай тэрыторыі і больш амаль не рухалася. Былі і разбураныя населеныя пункты, сярод якіх Слонім, Відзы, Паставы... Часам сама руская армія разбурала некаторыя стратэгічныя аб'екты, адступаючы: напрыклад, вакзалы і масты ў Пінску, Гродне, Брэсце. Існуе міф пра 810 дзён супрацьстаяння горада Смаргоні, але насамрэч немцы знішчылі яго дзён за 10, зрабілі «мёртвым» горадам — гэта адзін з нешматлікіх такіх жудасных выпадкаў у гісторыі. Убачышы спустошанасць, нават варожая армія зразумела, што трывацца за гэтае месца не мае сэнсу. Аднак у астатнім лінію фронту была пастаянная. Нямецкія салдаты часам жылі ў хатах беларускіх вясцоўцаў, нават створалі сем'і і нарадзілі дзяцей. Тое ж можна сказаць і пра салдат рускай арміі, якія кантактавалі з мясцовым населенцтвам... Спадзяюся, што мерапрыемствы, якія будуць праводзіцца ў падзяку пра трагічныя даты, дапамогуць адкрыць і гэтыя малаядомыя раней старонкі нашай гісторыі.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
Фота Надзеі БУЖАН.
Паштоўкі з асабістага архіва Уладзіміра ЛІХАДЗЕДАВА.

Паштоўка. Вакзал у Смаргоні.

Паштоўка. Казармы, шпіталь у Бярозе, Картузскай (цяпер Бяроза).

Паштоўка. Від на Гродна.

Як жывём

МЫ СТАЛІ КУПЛЯЦЬ БОЛЬШ КАМП'ЮТАРАЎ І МЕНШ — КАЛЯРОВЫХ ТЭЛЕВІЗАРАЎ

Белстат расправёў аб узроўні жыцця беларусаў

Статыстыка, як вядома, ведае ўсё. Вось самыя цікавыя даныя, якія агучылі прадстаўнікі Нацыянальнага статыстычнага камітэта Беларусі.

Узровень даходаў стаў такім жа, як да дэвальвацыі

Летась у краіне былі забяспечаны высокія тэмпы росту грашовых даходаў насельніцтва. У разліку на душу насельніцтва грашовыя даходы склалі 3 мільярд 868 тыс. рублёў у месца (у 2012 годзе — 2 мільярд 831 тыс. рублёў у месца).

Пры гэтым рост даходаў суправаджаў невысокай ступенню іх дыферэнцыяцыі. Так, у 2013 годзе даходы 10% найбольш забяспечанага насельніцтва

годам спажыванне хатнімі гаспадаркамі садавіны і ягад павялічылася на 12,1%, рыбы і рыбпрадуктаў — на 6,7%, мяса і мясных прадуктаў — на 2,8%, у той жа час аб'ём спажывання бульбы знізіўся на 9,1%, хлеба і хлебапрадуктаў — на 2,4%.

Расходы на аплату паслуг летась у параўнанні з 2012 годам павялічыліся на 24%

Па-ранейшаму сярод выдаткаў хатніх гаспадарак на аплату паслуг значную ўдзельную вагу маюць жыллёва-камунальныя паслугі і паслугі транспарту і сувязі. Іх доля складала ў 2013 годзе 54,3% у агульнай суме выдаткаў на аплату паслуг.

перавысілі даходы 10% найменш забяспечанага насельніцтва ў 5,9 раза. У Расіі судносныя даходы 10% найбольш і найменш забяспечанага насельніцтва ў 2012 годзе склалі 16,4 раза, у Малдове — 15,2 раза. Граница крытычнае значэнне гэтага паказчыка ў сусветнай практыцы — 10-12 разоў.

Паводле вынікаў выбарчага абследавання хатніх гаспадарак, кожная пятая з іх (альбо 20,5%) станоўча ацаніла змены ў сваім матэрыяльным становішчы ў 2013 годзе ў параўнанні з 2012-м. 7,8% рэспандэнтаў указалі на пагаршэнне свайго матэрыяльнага становішча. На думку астатніх хатніх гаспадарак (61,7%), узровень іх матэрыяльнага становішча ў параўнанні з 2012 годам не змяняўся.

Сярод тых, хто ўказаў на пагаршэнне свайго матэрыяльнага становішча, 40% звязваюць гэта з ростам цен. Для 36,6% хатніх гаспадарак, якія ўказалі на палепшэнне свайго матэрыяльнага становішча, асноўнай прычынай гэтага стаў рост аплаты працы, для 13,3% — змена месца працы ці павышэнне на пасадзе, 18,7% — павелічэнне пенсій і дапамог.

Сталі лепш харчаваліся

Упершыню за апошнія тры гады знізілася доля выдаткаў на харчаванне. У структуры спажывецкіх расходаў хатніх гаспадарак выдаткі на харчаванне летась склалі 39,9% (у 2012 годзе — 43% і ў 2011 годзе — 41,3%).

Пры гэтым адзначана палепшэнне якасці харчавання насельніцтва, бо ў структуры спажывання прадуктаў харчавання павялічылася доля рыбы і рыбпрадуктаў, мяса і мясных прадуктаў, яек, гародніны, садавіны і ягад і знізілася доля хлеба і хлебапрадуктаў, бульбы. Так, у параўнанні з 2012

Рост колькасці камп'ютараў прывёў да зніжэння патрэбнасці ў каляровых тэлевізарах, відэа- і аўдыяапаратуры

У 2013 годзе ў сярэднім на 100 хатніх гаспадарак было 135 халадзільнікаў і марозільнікаў, 84 электрапыласосы, 78 праальных машын-аўтаматаў, 62 мікрахвалевыя печы. Летась вышлі ў свет тысячы новых структур спажывецкага пошуку на тавары культурынага прызначэння, што, як лічыць спецыялісты, абумоўлена ростам колькасці камп'ютараў у хатніх гаспадарках і пашырэннем іх функцыянальнасці.

Беларусы сталі больш эканоміць

Удзельная вага хатніх гаспадарак, якія маюць зберажэнні, павялічылася з 46,7% у 2012 годзе да 49% у 2013 годзе. Пры гэтым 63% хатніх гаспадарак адной з мэт зберажэнняў назвалі аплату непрадбачаных выдаткаў у будучыні, 45,5% — куплю, будаўніцтва і рамонт нерухомасці, 36,7% — куплю спажывецкіх тавараў.

Па ўзроўні пенсій мы адстаём ад Расіі, але апырэджваем Казахстан

Сярэдні беларус прызначаны пенсію на канец 2013 года ў эквіваленте 232 долараў ў эквіваленте, у Расіі — 307 долараў, у Казахстане — 204 долараў.

Вольга САЛАТАВА

БІБЛІЯТЭКА ЯК КЛУБ ПА ІНТАРЭСАХ

Стварэнню новай мадэлі дзейнасці бібліятэк у грамадстве, якое мяняецца, быў прысвечаны семінар у Гомелі. Удзел у ім прынялі не толькі кіраўнікі бібліятэчнай сістэмы з Гомельскай вобласці, але і супрацоўнікі Выдавецкага дома «Звязда».

Напрыклад, **Юлія ЗАРЭЦКАЯ**, галоўны рэдактар «Вожыка» заўважыла, што выданне сёння вылісаць не толькі бібліятэці, але і вясковыя клубы — як дапаможнік у працы:

— На Гомельшчыне нарадзілася шмат добрых гумарыстаў: Міхась Сліва, Васіль Ткачоў, Віктар Лоўгач, Васіль Маеўскі, Уладзімір Правасуд. Многія класікі сучаснай беларускай літаратуры ў розны час друкаваліся ў «Вожыку»...

Аб праекце «Кніжны свет» расказала Марына Вяселуха, якая працуе ў газеце «Літаратура і Мастацтва». Кнігі, якія выдаюцца на Беларусі, даходзяць да чытачоў у тым ліку і з дапамогай іх цікавай прэзентацыі на старонках гэтай выдання. Без сумнення, пры папаўненні бібліятэчных фондаў ім карыстаюцца і спецыялісты бібліятэк, у тым ліку Гомельскай абласной.

Юрый РАЧЫНСКІ, загадчык аддзела бібліятэчнагаўства Гомельскай абласной бібліятэкі, адзначыў, што фонды бібліятэк вобласці летась абнавіліся на 5%. Крыж вырасла і колькасць наведванню — асабліва ў вялікіх бібліятэках. Але ў выкананні асноўных паказчыкаў работ бібліятэч вобласці летась захаваўся тэндэнцыя мінулых гадоў — да зніжэння.

— Колькасць чытачоў скарацілася на 7,5 тысячы і складала крыху больш за 566 тысяч чалавек. Таксама паменшылася кнігавыдача. Аб'ектыўна прычыны ляжаць на паверхні: скарачэнне колькасці насельніцтва, міграцыя, слабая матэрыяльна-тэхнічная база і нізкі узровень камп'ютарызацыі. Павелічэнне колькасці карыстальнікаў інтэрнэту таксама заканамерна паямнае колькасць чытачоў. Але ж бібліятэкі робяць акцэнт на развіцці масавых формаў работ — такіх, як клубы і аматарскія аб'яднанні.

З'яўляюцца пункты выдачы кніжак — іх зараз 195, і новыя маршруты бібліябусаў. Дарчы, яны прыязджаюць да вясцоўцаў у 12 раёнах вобласці. У зоне абслугоўвання знаходзіцца 371 населены пункт — больш за 20 тысяч чалавек.

Тры бібліятэкі ў Гомельскай вобласці летась былі капітальна адрамантаваны. У новыя пажыткі пераехала 5 бібліятэк. А воўс у 21 устаноўе чакаюць, пакуль знойдуцца сродкі для капітальнага рамонту.

Супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і Беларуская дзяржаўная ўніверсітэта культуры і мастацтваў, якія таксама прынялі ўдзел у семінары, заклалі асновы многіх бібліятэчных праблемаў: тэхнічнай падтрымкай камп'ютарнай тэхнікі, спецыялізаванага праграмага забеспячэння, распрацоўкаў і суправаджэннем сайтаў. Дарчы, штатны расклад бібліятэк не прадугледжвае магчымасці для ўвядзення пасадзі інжынера-праграміста, хоць такая неабходнасць даўно наспела. Да таго ж прафесія бібліятэкара старэе. Каля трэці прафесіяналаў у гэтай галіне старэйшыя за 50 гадоў.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

УКРАЇНСКАЕ ЗАБАЛАДЦЕ ЖЫВЕ, ЯК РАНЕЙ

ДАРОГА

Відавочцы расказваюць: пасля крывавых падзей у Кіеве і пасля таго, што паказвала тэлебачанне, пэўны час цяжкіх з Брэста перасякалі мяжу з паўпустаўмі вагонамі. Знаёмая ездзіла нейкія два тыдні таму і казалі, што пасажыраў было зусім мала. Людзі асцягаліся ехаць у краіну, якую ў навінах паказвалі як ачаг неспакою і напружанасці. Але папуставоў спрацавала «народнае радыё». Перадалі сваяк сваяку, сосед суседу, што ў Забалацці пануюць мір і спакой. І людзі паехалі. Першы цягнік, які адыходзіць са станцыі Брэст-Цэнтральны ў шэсць з хвілінамі раніцы, быў амаль поўны. Частка пасажыраў падсела ў Маларэчы, а на апошнім беларускім прыпынку Хаціслаў месцаў ужо не было, і ахвотнікі ехаць вымушаны былі стаяць. Адзіная нязручнасць дарогі, што ў Хаціславе цягнік стаяць амаль гадзіну. Затым мытны і памежны кантроль ажыццяўляецца непасрэдна ў вагонах. Нашы памежныя ходзяць з партатыўнымі камп'ютарамі, праз якія скануюць пашпарты. Ні табе чаргі, ні таўтаткі.

Адно мажну кабету ці то моцна прыціснулі, ці наогул збілі з ног. Яна на ўсю моц лямантуе. А другая не ўстрымліваецца ад каментаря: «Усё казала: ногі баяць, а як паперла з цягніка, дык і алімпіец не дагоніць». А ўсё скардзіла: у мяне ціск, а сама як іцкіне, то і з чаргі вылеціш». Усе пачынаюць стрымана смяцца, і абстаноўка

Адно мажну кабету ці то моцна прыціснулі, ці наогул збілі з ног. Яна на ўсю моц лямантуе. А другая не ўстрымліваецца ад каментаря: «Усё казала: ногі баяць, а як паперла з цягніка, дык і алімпіец не дагоніць».

папуставо разраджаецца. Наша чарга праз пэўны час падыходзіць да фіналу, мы праходзім памежны кантроль, што займае прыкладна паўхвіліны, і рухаемся цераз дарогу на рынак.

РЫНАК

Наогул у Забалацці два рынкі. Свой, вясковы, які працуе штодзень, знаходзіцца адрозна пачам з вакзалам. А другі, што арганізуюць прыезджыя прадпрыемальнікі, — праз дарогу, да яго трэба яшчэ крыху прайсці. Гандльвае тавары разыходзяцца аж на чатыры вуліцы даволі вялікай вёскі. Цікава, што месцічны вельмі талерантна ставяцца да таго, што іх сяло фактычна ператвараюць у базар. Па вуліцах паміж палаткамі раз-праз праходзяць малакавоў, трактар МТЗ, конная падавода. Кожны робіць сваю справу: адны займаюцца сельскай гаспадаркай, другія — гандлем. Забалацце — даволі вялікі населены пункт з трохпавярховай школай, па мастацтва нагадвае наш буйны аграгарадок. Толькі вось мясцовы добраўпарадкаваны далёка да нашага. І такую старую

сельгастэхніку ў нас наўрад ці можна недзе знайсці...

Людзі зарабляюць і выжываюць за кошт памежных суседскіх сувязяў. І хлеб іх, відавочна, нялёгка. Кожны раз прыязец тавар і абсталяванне, разгарнуць палатку, выкласці тавар. А тут і скардзіла: у мяне ціск, а сама як іцкіне, то і з чаргі вылеціш». Усе пачынаюць стрымана смяцца, і абстаноўка сельгастэхніку ў нас наўрад ці можна недзе знайсці... Людзі зарабляюць і выжываюць за кошт памежных суседскіх сувязяў. І хлеб іх, відавочна, нялёгка. Кожны раз прыязец тавар і абсталяванне, разгарнуць палатку, выкласці тавар. А тут і скардзіла: у мяне ціск, а сама як іцкіне, то і з чаргі вылеціш». Усе пачынаюць стрымана смяцца, і абстаноўка сельгастэхніку ў нас наўрад ці можна недзе знайсці...

Забалацце Ратнаўскага раёна Валынскай вобласці адносіцца да заходняй Украіны. Але пра палітыку, што цікава, тут гаварыць зусім не хочучы. На нашых рынках толькі і абмяроўваюць падзеі ў суседзяў. У іх жа ў адказ на мае асцярожныя пытанні часцей проста адмахвацца. Можна баяцца напугаць памежныя пакупнікі? Праўда, адзін мужчына выказаўся амаль са злосцю, бо я завяла гаворку пра тое, што яшчэ некалькі тыдняў таму нашы не ездзілі.

«Не зразумела, чаго вы спалохалі і хто вас напалохаў. Крым той ад нас — за дзве тысячы кіламетраў. І навошта ён нам здаўся, той Крым? Ён на 70% быў заўсёды датацыйны».

баяліся. «Не зразумела, чаго вы спалохалі і хто вас напалохаў. Крым той ад нас — за дзве тысячы кіламетраў. І навошта ён нам здаўся, той Крым? Ён на 70% быў заўсёды датацыйны і толькі на 30% сябе карміў. Яны думаюць, калі ім да пенсій нешта падкінуць, дык запытуць, як у раі... Хай паспрабуюць». Яшчэ адна жанчына сярэдніх гадоў сказала, што пра падзеі ў сваёй краіне яны дазнаюцца з тэлевізара аль-

бо інтэрнэту. Калі не ўключыцца нічога ў разлетку, то можна жыць, як і раней. «Што нам да тых, хто змагаецца за ўладу? — прыгаворвала яна, папраўляючы куртку, якую прымервала мая дачка. — Вой, як добраўка села, якая харошая маладзёжная мадэль!» — «Можна, трохі саступіце?» — «Вядома! Табе ж, як і мне, гадаваць дзяцей», — чую ў адказ.

У цэлым, калі параўнаць з ізнамі на нашых рынках, эканомія ад набывата намі складала недзе каля 1 мільёна рублёў.

Адыходзім з пакупкай, і думаю, што людзям не патрэбны ні войны, ні напруга, ні ўсялякая нестабільнасць. Кожны з іх імкнецца выжываць з максімальнай карысцю для сваёй сям'і. І асноўным інструментам выжывання становіцца рынак, да якога талерантна ставіцца, як відаць, нават мясцовая царква. Бо гандльвае палаткі ўшчыльную падыходзяць да невысокай царкоўнай агароджы. А яшчэ на рынку пануе агульная атмосфера добразычлівасці. Відэць, што ўкраінцы рады кожнаму пакупніку. Гавораць у асноўным на руска-украінскай трансцыяцы, але без праблем пераходзяць на рускую мову, калі да іх звяртаецца па-руску.

Ледзь не забылася пра асноўнае. Грошы там ходзяць любыя. Ад самага вакзала ўсіх прыезджых атакуюць так званыя мяняльні. Ці ёсць у вёсцы «абменнік», нікому ў галаву не прыходзіць квітавацца. Ды і ў валютчыкаў можна не мяняць. Гандляры бяруць і грыўні, і долары, і беларускія рублі. Курс цяпер: 1 грыўня — 1 тысяча беларускіх. Лічыць лёгка.

ШОПІНГ

Нецікава было б вяртацца без пакупак, таму мае дзеці выбралі сабе курткі, футболкі, сыну яшчэ купілі ску-

Святлана ЯСКЕВІЧ.